

ГНІВ ЗАЦІПИВСЯ У МЕМУАРАХ

За останні роки активізувалося дослідження польсько-українських взаємин, проводяться наукові дискусії у Польщі й Україні із приводу протистояння між українцями й поляками у 1943 - 1944 роках, публікуються ґрунтовні праці із цих питань. На жаль, у сучасній Польщі це більшими накладками виходять тенденційні видання, наприклад, журнал «Na rubieży». Серед книг такого спрямування виокремлюється великий за розміром двотомник на півтори тисячі сторінок Владислава Семашка і Єви Семашко «Ludobojstwo dokonane przez nacjonalistow ukraińskich na Ludności polskiej Wolynia 1939-1945». Tom 1-2. Wydawnictwo «Von Borowiecky», 2000.

Зовні ця праця нагадує фундаментальну: називаються дати і перелічуються прізвища «поляків», убитих «українцями», подаються посилання на джерела, у першу чергу мемуарні. Проте вибіркова перевірка інформації про окремі села і повіті засвідчила, що дуже часто жертвами «українського терору» названо людей, убитих німецькими нацистами або боївками польського підпілля. Українцям приписують усі кримінальні злочини, скоєні на Волині, Галичині, Холмщині у роки війни, а злочини польської поліції і советських партизанів замовчуються.

У зв'язку із тим, що на цю публікацію часто посилаються у польській пресі, необхідна ретельна перевірка відомостей, що стосуються кожної місцевості. Є ще багато людей, які пам'ятають ці події і цей час. Тому буде цінною їх інформація про те, що вони знають про факти українсько-польського протистояння у своїх селах та містах. Варто зафіксувати ті факти, які тенденційно подані у книзі Семашків та інших подібних пуб-

лікаціях. Було б добре, якби вдалося зареєструвати із посиланням на документальні джерела репресії проти українського населення на Волині.

Об'єктивне висвітлення всіх обставин, пов'язаних із міжнаціональними конфліктами у роки Другої світової війни, важливе завдання не тільки науковців, але й громадськості, усіх, хто зберіг у своїй пам'яті спогади про тогочасні події. Про це, зокрема, вів мову голова українського національного комітету істориків, академік інституту українознавства ім. Крип'якевича Ярослав Ісаєвич.

Додам, що у двотомнику Семашків подані українсько-польські стосунки у селах Боремець, Мала Городниця, Яловичі, Ярославичі, Підгай, Ледухівка, Свищів, Підлозці, Топілля, Торговиця, Хорупань, Брищі, Аршичин, Боярка, Новини Добрянинські, Червона Гора, Любанівка, Іванівка, Головчиці, Великі Дорогостаї, Косарево, Кораблище, Коблин, Каролінка, Маслянка, Чеські Новини, Муравія, Радів, Смородва, Стоморги, Владиславівка, у Млинові та деяких колоніях. Звісно, туманчення подій у книзі подано із польської дзвінниці. Тому будемо раді, якщо старожили, учителі, краєзнавці поділяться об'єктивними спогадами, які будуть опубліковані на сторінках часопису.

Сьогодні оприлюднюємо запис старшого наукового співробітника відділу потенційних досліджень і науково-технічної інформації Українського науково-дослідного ін-

ституту поліграфічної промисловості Тетяни Костенко про дослідження польсько-українських стосунків у роки Другої світової війни у селі Зади - нині Травневе.

«На жаль, покоління людей, котрі були свідками польсько-українського конфлікту, вже відійшло. Декілька старих жінок, які ще живуть, із жахом згадують ті часи.

У книзі В.Семашко і Є.Семашко «Ludobojstwo dokonane przez nacjonalistow ukraińskich na ludności polskiej Wolynia 1939-1945» описані події, що відбулися у селі Зади і навколишніх селах. У трьох кілометрах від села знаходилося село Панська Долина, населене переважно поляками, кількість яких змінювалася від 175 чоловік до 500, і в роки війни воно було великою єдиною військовою базою у Дубенському повіті, як пишуть автори - «duza baza samooborony» (стор. 92). Тут був сформований військовий загін із місцевого польського населення в кількості 60 чоловік, який очолив Альберт Козловський. Зброю для нього виділяв німецький комісаріат у Дубні. Загін підтримувала партизанка Армії Крайової (АК). Із серпня 1943 року у селі розмістився відділ партизанки АК і прохודив військовий вишкіл польської молоді із Млинова і Дубна. Протягом 1942-1944 років у Панській Долині перебували чотири загони АК.

Як пишуть автори, на Панську Долину чотири рази напала боївка УПА. Після четвертого нападу військові групи поляків переслідували бан-

дерівців до села Зади, де була їх база, і там їх розбили. Згідно зі свідченнями всіх очевидців, що ще живуть, це твердження авторів не відповідає дійсним подіям і фактам. По-перше, Зади ніколи не були базою УПА, базою було сусіднє село Торговиця, що в п'яти кілометрах. По-друге, що важливіше: на Задах не було бою між поляками і бандерівцями. А поляки просто підпалили село, погоріли хати і худоба у Кічухів, Ковальчуків, Чупаків, Павлюків, Таціїв і клуна у Чугаїв.

Про те, що поляки з Панської Долини постійно нападали на українців, бивали їх, і люди жили у великому страху, не ночували вдома, свідчили всі старі жінки із Задів: Харчук (Дворжак) Ніна, Федчук Ніна, Пятак Федора, Харчук Анастасія. З ними я мала можливість зустрітись і зібрати їхні свідчення.

Побувала я в селі Панська Долина, але старожилів там вже нема. Поляки виїхали до Польщі. Про воєнні роки нагадує великий мурований, мов цитадель, будинок, що належав Козловським, який я сфотографувала. Зараз там живуть переселенці. Розповідалі мені, що хтось із родини Козловських недавно приїздив сюди із Польщі, викопував щось у садку. Правда чи вигадка - невідомо...

У селі народилися мої батьки і я у січні 1939 року. У вересні цього ж року моя сім'я виїхала із села, і батьки не були свідками подій, що відбулися у роки війни. Але із розповідей родичів знала, що поляки спалили Зади і хату мого діда по лінії матері Трифона Ковальчука, а в садибі батька, де жили Гериновичі, була могила Олександра Гериновича, вбитого поляками...»

**Підготувала
Оксана ГРОЦЬКА,
співробітниця Млинівського
краєзнавчого музею.**